

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יט

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף יט

דברים שאין כותבים עליהם את המגילה

להלן יתבאר בעזה"י, שיש לכתוב את המגילה בספר, כלומר על קלף. ומבואר, שהדברים הבאים אינם נחשבים ספר, ואם נכתבה עליהם מגילה, הקורא בה לא יצא.

א. דיפתרא. הוא עור, שכבר נמלח [=דמליח], וגם נתנוהו בקמח ומים [=וקמיח], אבל לא תקנוהו בשחיקת עפצים [=ולא עפיץ].

ב. נייר. הוא מחקא, כלומר עשוי מעשבים שהדביקום בדבק.

מגילה כשרה

מבואר במשנתנו, שהמגילה כשרה, רק אם נתקיימו בה שלושת הדברים הבאים.

א. כתובה אשורית.

שנאמר "כְּתָבָם וְכִזְמָנָם". ובאופן הזה היא כשרה לכל. ואם נכתבה בלשון אחר היא כשרה רק למבינים אותו לשון, כפי שנתבאר בדף י"ח.

ב-ג. על הספר. ובדיו.

המגילה כשרה, רק אם נכתבה על הספר, כלומר על הקלף שנגמר עיבודו, ובדיו.

שנאמר במגילה לשון כתיבה, "וְתִכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה" (אסתר ט' כ"ט), וכן נאמר בנביא, "וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּרוּךְ מִפִּי יְקָרָא אֱלִי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֲנִי כָתֹב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיּוֹ" (ירמיהו ל"ו י"ח).

וכשם שאותה כתיבה האמורה בנביא היתה על הספר ובדיו כך כתיבת מגילת אסתר היא על הספר ובדיו.

עלות השחר קובע דין פרוז ודין מוקף

כבר נתבאר בתחילת המסכת שבעיירות קוראים את המגילה ביום ארבעה עשר באדר ובכרכים מוקפים חומה קוראים את המגילה בחמישה עשר בניסן.

ומבואר מדברי רבא בגמרא, שאין הדבר תלוי במקום דירתו הקבוע של כל אדם, שאם מקום דירתו הקבוע הוא בעיר, לעולם הוא קורא בארבעה עשר באדר, ואם מקום דירתו הקבוע הוא בכרך, לעולם הוא קורא בחמישה עשר באדר, אלא הדבר תלוי במקום שדעתו להיות בו בשעת עלות השחר של יום הפורים.

מי שנמצא בעיר בליל ארבעה עשר באדר, ודעתו להיות שם עד עלות השחר, אף על פי שמקומו הקבוע הוא בכרך, ודעתו לשוב לביתו מחר ביום הפורים, מאחר שבשעת עלות השחר של יום ארבעה עשר דעתו להיות בעיר, נידון אותו יום כבן עיר, וקורא את המגילה בארבעה עשר באדר.

ואם דעתו לשוב לביתו שבכרך בלילה קודם עלות השחר, אינו נידון כבן עיר, ואינו צריך לקרוא את המגילה בליל ארבעה עשר, אף על פי שהוא בעיר.

ומי שנמצא בכרך בליל חמישה עשר באדר, ודעתו להיות שם עד עלות השחר, אף על פי שמקומו הקבוע הוא בעיר, ודעתו לשוב לביתו מחר ביום חמישה עשר באדר, מאחר שבשעת עלות השחר של יום חמישה עשר באדר דעתו להיות בכרך, נידון אותו יום כבן כרך, וקורא את המגילה בחמישה עשר באדר.

ואם דעתו לשוב לביתו שבעיר בלילה קודם עלות השחר, אינו נידון כבן כרך, ואינו צריך לקרוא את המגילה בליל חמישה עשר, אף על פי שהוא בכרך.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יט

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

ואמר רבא, שדין זה, שהכל תלוי ביום קריאת המגילה, ולא במקום דירתו הקבועה, למד מהכתוב, "על פן היהודים הפְּרָזִים הַיִּשְׁבִּים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֶדְרָר שְׁמֹחָה וּמְשֻׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וּמְשֻׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ" (אסתר ט' י"ט),

שלא רק "היהודים הפְּרָזִים", שהם קבועים שם, עושים בארבעה עשר, אלא אף "היִשְׁבִּים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת", שבאו לשם באותו יום בלבד.

וכשם שפרוז בן יומו נקרא פרוז, כך מוקף בן יומו נקרא מוקף.

בן כפר שהלך לעיר

נתבאר בתחילת המסכת שמאחר שבני הכפרים מספקים מים ומזון לאחיהם, הקלו עליהם, שלא יצטרכו לקרוא את המגילה ביום ארבעה עשר, אלא יקדימו לקרוא ביום הכניסה שלפני ארבעה עשר.

ואמר רבא שלא הקלו עליהם כן אלא כשהם בכפרים, אבל בן כפר שהלך לעיר, ושהה שם בליל ארבעה עשר, אף אם דעתו לחזור לכפר קודם עלות השחר, אף על פי שכבר קרא את המגילה ביום הכניסה, חוזר וקורא עם בני העיר בליל ארבעה עשר וביום.

מהיכן חייבים לקרוא את המגילה

נחלקו חכמים, מהיכן חייבים להתחיל לקרוא את המגילה ויוצאים בכך ידי חובה.

לדעת רבי מאיר, יש לקרוא את כל המגילה מתחילתה עד סופה.

לדעת רבי יהודה, יש לקרוא מהפסוק, "אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה וְשָׂמוּ מְרַדְּכֵי בֶן יְאִיר בֶּן שְׁמַעֲי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי" (אסתר ב' ה')

עד סוף המגילה.

לדעת רבי יוסי, יש לקרוא מהפסוק, "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ אֶת הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֲגָגִי וַיִּנְשְׂאֵהוּ וַיִּשָּׂם אֶת כְּסָאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ" (אסתר ג' א')

עד סוף המגילה.

ולדעת רבי שמעון בר יוחי, יש לקרוא מהפסוק, "בַּלַּיְלָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִיו נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ" (אסתר ו' א')

עד סוף המגילה.

ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, הלכה כדברי האומר כולה. ואפילו לדעת האומר מאיש יהודי, צריכה שתהא כתובה כולה.

ונאמרו שני ביאורים, במה נחלקו החכמים הללו, כפי שיבואר להלן.

ביאור א

נחלקו בכוונת הכתוב "את כל תקף"

רבי יוחנן אמר, שהחכמים הללו נחלקו בביאור הכתוב, "וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה בַּת אֲבִימֶיֶל וּמְרַדְּכֵי הַיְהוּדִים אֶת כָּל תְּקֻף לְקִים אֶת אֲגַרְתְּ הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית" (אסתר ט' כ"ט). מהו "כל תקף" שהקפיד הכתוב להזכירו.

לדעת רבי מאיר, הכוונה לכל תקפו של אחשורוש, ומתחילת המגילה היא מדברת בתוקפו עד סופה.

לדעת רבי יהודה, הכוונה לכל תקפו של מרדכי, ולכן יש להתחיל בפסוק "אִישׁ יְהוּדִי".

לדעת רבי יוסי, הכוונה לכל תקפו של המן, ולכן יש להתחיל בפסוק, "אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ אֶת הָמֶן".

ולדעת רבי שמעון בר יוחי, הכוונה לכל תקפו של נס, ולכן יש להתחיל בפסוק "בַּלַּיְלָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" שהוא תוקפו של נס.

ביאור ב

קישור לקבלת ה"בקי צור"

לתרומות והנצחות להוצאת מסכת מועד קטן

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יט

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

נחלקו בכוונת הכתוב

"וּמָה רָאוּ עַל כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם "

רב הונא אמר, שהחכמים הללו נחלקו בביאור הכתוב, "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה קראו על ככה ומה הגיע אליהם" (אסתר ט' כ"ו), שמשמע, שהמגילה נקראת, כדי להודיע לדורות, מה ראו באותו זמן שעשו מה שעשו, ולפרש על ככה, וכמו כן להודיע מה הגיע לעושים.

לדברי רבי מאיר, המגילה נקראת להודיע, "ומה קראו" מה ראה אחשוורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש? "על ככה", על שחשב שעברו שבעים שנות גלות בבל, ולא נפדו, והיה סבור שלא יפדו. "ומה הגיע אליהם"? שהרג את ושתי. ולכן יש לקרוא את המגילה מתחילתה.

לדברי רבי יהודה, המגילה נקראת להודיע, "ומה קראו" מה ראה מרדכי שהתקנא בהמן? "על ככה", על שעשה עצמו עבודה זרה. "ומה הגיע אליהם"? שנעשה נס. ולכן יש לקרוא את המגילה מהפסוק "איש יהודי".

לדברי רבי יוסי, המגילה נקראת להודיע, "ומה קראו" מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים? "על ככה", משום שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. "ומה הגיע אליהם"? שתלו אותו ואת בניו על העץ. ולכן יש לקרוא את המגילה מהפסוק "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן".

ולדברי רבי שמעון בן יוחי, המגילה נקראת להודיע, "ומה קראו" מה ראה אחשוורוש להביא את ספר הזכרונות? "על ככה", על שהזמינה אסתר את המן עמו. "ומה הגיע אליהם"? שנעשה נס. ולכן יש לקרוא את המגילה מהפסוק "בפילה ההוא נדדה שנת המלך".

מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת

המגילה נקראת ספר, שנאמר, "וימאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר" (אסתר ט' ל"ב). ונקראת אגרת, שנאמר, "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה קראו על ככה ומה הגיע אליהם" (אסתר ט' כ"ו). ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, מה הכתובים הללו מלמדים.

המגילה נקראת ספר, ללמד, שדינה כספר, ואם תפרה בחוטי פשתן, פסולה.

ונקראת אגרת, לומר שאינה חמורה כספר, שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין, כשרה.

ואמר רב נחמן, ובלבד שיהו משולשין, שיהא מראש הדף עד מקום תפירת הגיד, כממנו ועד הגיד השני, ומן השני לשלישי כמשלישי לסוף הדף.

מגילה הכתובה בין הכתובים

אמר רב יהודה אמר שמואל, הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים, כלומר, שאינה כתובה באגרת לבדה, אלא מחוברת יחד עם כתובים אחרים בגליון, לא יצא בקריאתה ידי חובה.

כי צריך לקרוא במגילה שהיא אגרת לעצמה, שבכך ניכר שקורא במגילה, ומתפרסם הנס יותר, אבל כשקורא במגילה שבין הכתובים, נראה כקורא שאר ספרים.

ונאמרו שני אופנים, שבהם הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים יצא ידי חובתו.

א. לדברי רבא, אם המגילה ניכרת משאר הכתובים שעמה, כגון שהקלף שלה ארוך משאר ספרים, או קצר מהם. מאחר שיש לה היכר, ניכר שקורא בה, ומתפרסם הנס, ויוצא בה ידי חובה.

ב. לדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דווקא בציבור אין יוצאים ידי חובה במגילה

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יט

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

הכתובה בין הכתובים בלא היכר לעצמה, אבל היחיד הקורא לעצמו, יוצא בה ידי חובתו.

ובגמרא מבואר, שמתחילה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בסתם, שאין יוצאים במגילה שבין הכתובים. ולאחר מכן הכה שמועה זו על קדקודה [=מחי לה אמוחא], כלומר, סתר את מקצתה, ואמר, דווקא בציבור אין יוצאים בה, אבל ביחיד יוצאים בה.

שיור התפר

מתחילה אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, שהלכה למשה מסיני, שכשתופרים יריעות של ספר תורה זה לזה, יש לשייר בתפר למעלה ולמטה, שלא תהא התפירה לכל גובה היריעה, אלא יניח מעט למעלה ולמטה.

ולאחר מכן מחה לה אמוחא [=הכה על מוחה], כלומר חזר וסתר דבריו, ואמר, לא הלכה למשה מסיני היא, אלא חכמים אמרו כן.

וטעמם, כדי שלא יקרעו היריעות, שאם תופר עד קצות היריעה, הוא מהדק בחזקה, וגורם ליריעות להקרע. אבל עכשיו, כשהוא מניח את הקצוות בלא לתפור אינו מהדק בחזקה.

כיסוי מערה שעמדו בה משה ואליהו

כשביקש משה מהקדוש ברוך הוא, "הֲרֵאֲנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ" (שמות ל"ג י"ח), אמר לו הקדוש ברוך הוא, "הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצְבָּתָ עַל הַצּוּר. וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשָׁמַתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר [=במערה] וְשִׁפְתֵי כָפִי עָלֶיךָ עַד עֶבְרִי. וְהִסְרֹתִי אֶת כָּפִי וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ" (שמות ל"ג א-כ"ג). שהעמידו במערה, וכשהעביר כבודו לפני המערה, כסה אותה, שלא יראה אותו משה.

ואף אליהו עמד באותה מערה ועבר הקדוש ברוך הוא לפניו, שנאמר, "וַיָּבֹא שָׁם אֶל הַמְּעָרָה ... וַיֹּאמֶר צֵא וְעַמְדָּתָ בְּהָר לְפָנַי ה' וְהִנֵּה ה' עִבֵּר ..." (מלכים א' י"ט ט'-י"א).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, שכשעבר שם ה', היה כיסוי מוחלט על המערה.

שאם היה באותו כיסוי פתח קטן, אף כמלא נקב מחט סדקית, לא היו יכולים לעמוד מפני האורה שהיתה נכנסת בו, שנאמר, "וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לָרְאֹת אֶת פָּנַי כִּי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי" (שמות ל"ג כ').

הכל הראה גילה הקדוש ברוך הוא למשה

נאמר "וַיִּתֵּן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים וְעָלִיָּהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֶּהֱלִי" (דברים ט' י').

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה, דקדוקי תורה הם ריבויין של אתין וגמין, ומיעוטיין של אכין ורקין, ודקדוקי סופרים, שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים, ומה שהסופרים עתידין לחדש, וזהו מקרא מגילה.

האומר דבר בלא להשמיע לאוזנו

שלוש דעות יש בענין האומר דבר בלא להשמיע לאוזנו, אם יוצא באמירה זו ידי חובתו בכמה עניינים.

דעה א.

אמירה שאינה נשמעת לאוזני האומר, אינה נחשבת אמירה כלל. ועל פי זה יהיו הדינים הבאים:

א. הקורא את שמע ולא השמיע לאוזנו, נחשב כמי שלא קרא כלל, ולכן לא יצא ידי חובתו אף בדיעבד.

קישור לקבלת ה"בקי צור"

לתרומות והנצחות להוצאת מסכת מועד קטן

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יט

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

ב. חרש המדבר ואינו שומע, הקורא את המגילה, נחשב כמי שלא קרא כלל, ולכן לא יצא, ולא הוציא את השומעים ידי חובתם, אף בדיעבד.

ג. המברך ברכת המזון, בלא להשמיע לאוזנו, נחשב כמי שלא בירך כלל, ולכן לא יצא ידי חובתו אף בדיעבד.

ד. חרש המדבר ואינו שומע הבא לתרום, לכתחילה לא יתרום, כי חכמים תקנו ברכה קודם התרומה, וזה שאינו יכול לשמוע ברכתו, אין בידו לברך, כי גם כשיברך נחשב כמי שלא בירך. ומאחר שאינו יכול לתרום בברכה כפי תקנת חכמים, לא יתרום. ובדיעבד, אם תרום, אף שברכתו אינה כלום, מאחר שאינה חלק ממצוות התרומה עצמה, אלא תקנה שתקנו חכמים לברך קודם המצווה, אין הדבר מעכב את קיום התרומה עצמה, ומאחר שתרום, תרומתו תרומה.

ולדברי הכל דעה זו היא דעת רבי יוסי. ומתחילה אמרו שמשנתנו כדעת רבי יוסי, ופוסלת חרש אף בדיעבד כמו שוטה וקטן שהם פסולים אף בדיעבד.

דעה ב.

לכתחילה יש להשמיע לאוזניים מה שאומר, כי נאמר בקריאת שמע, "שמע", השמע לאוזניך מה שאתה מוציא מפיק, ובדיעבד, אמירה שאינה נשמעת לאוזניים נחשבת אמירה, ויוצא בה ידי חובתו. ועל פי זה יהיו הדינים הבאים:

א. הקורא את שמע, לכתחילה עליו להשמיע לאוזנו מה שקורא, ובדיעבד, אם קרא ולא השמיע לאוזנו, יצא ידי חובתו.

ב. חרש המדבר ואינו שומע, לכתחילה לא יקרא את המגילה. ובדיעבד, אם קרא, אף שלא השמיע לאוזנו, יצא והוציא את השומעים ידי חובתם.

ג. המברך ברכת המזון, לכתחילה עליו להשמיע את הברכה לאוזנו. ובדיעבד, אם בירך ולא השמיע לאוזנו, יצא ידי חובתו.

ד. חרש המדבר ואינו שומע הבא לתרום, לכתחילה לא יתרום, כי אינו יכול לשמוע ברכתו. ובדיעבד, אם תרום, ברכתו ברכה והרי זה נחשב כמי שתרום בברכה.

ומתחילה אמרו, שזו דעת רבי יהודה עצמו. ולאחר מכן אמרו, שזו רבי אלעזר בן עזריה רבו של רבי יהודה בלבד.

ולמסקנה אמרו, שזו דעת רבי אלעזר בן עזריה רבו של רבי יהודה, וגם דעת רבי יהודה עצמו.

ואמרו שאפשר שמשנתנו כדעה זו, חרש לכתחילה לא יקרא אבל בדיעבד כשר, ואינו כשוטה וקטן הפסולים אף בדיעבד.

דעה ג.

אמירה שאינה נשמעת לאוזניים, דינה שווה לגמרי לאמירה הנשמעת לאוזניים, ויוצא בשתייהן באופן שווה. שנאמר בקריאת שמע, "אשר אני מצוך היום על לבבך", לומר, אחר כוונת הלב הן הדברים. ועל פי זה יהיו הדינים הבאים:

א. הקורא את שמע, יוצא לכתחילה גם בקריאה שאינה נשמעת לאוזניו.

ב. חרש המדבר ואינו שומע, קורא את המגילה לכתחילה, אף שאינה נשמעת לאוזניו, ויוצא הוא והשומעים ידי חובתם.

ג. המברך ברכת המזון, יוצא לכתחילה גם בברכה שאינה נשמעת לאוזניו.

ד. חרש המדבר ואינו שומע תרום לכתחילה אף שאינו שומע את ברכתו, ונחשב כמי שתרום בברכה. וכן דעת רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי.

מתחילה אמרו, שזו דעת רבי יהודה עצמו. ולמסקנה אמרו, שזו דעת רבי מאיר.